

Sulyok Gábor

Vallásos, vagy felnőtt?

A kérdés nagyon botránysos, de meggyőződésem, hogy elkerülhetetlen. Egyszer és mindenkorra szembe kell néznünk azzal, hogy képesek vagyunk-e belsőleg megfogalmazni – mindenféle előírás, illetve bűnnel és pokollal fenyegetés ellenére, bármiféle kötelező formula és hitvallás nélkül –, hogy ki számunkra Isten, és ki számunkra Jézus?

Amíg az ember csak távolról kószolgatja a hitbéli felnőtttség ízét, addig nem okoz túlzott problémát, hogy életét hitvallások, törvények és előre megírt formulák határozzák meg, kívülről. Amikor azonban elhagyjuk a gyermeki szokásokat, ahogy Pál nyomán mondhatnánk (vö. 1Kor 13,11), akkor vállaljuk önmagunkat, értékeinkkel és hibáinkkal együtt, és valami olyasmit fogadunk el, ami hiányzik a törvényekre, büntetésekre, félelemre épülő „vallásos” életből: Isten szabad, személyre szabott választását.

El kell döntenünk, hogy istenkapcsolatunkban van-e helye önállóságunknak, vagy csak „egy az Isten, egy a törvény és egy az út” – természetesen az, amelyet mi, emberek követtünk ki ilyen-olyan eredetű törvényekkel, előírásokkal –, és minden más csak egyénieskedés, Isten útjának tudatos kijátszása vagy elutasítása.

Először megkísérlem megfogalmazni azokat az elvárásokat, amelyeket szinte kivétel nélkül minden egyház és minden gyülekezet természetesnek, sőt kötelezőnek tart, és amelyekhez elengedhetetlenül, akár kiközösítés terhe mellett is ragaszkodik.

– A legelső és legfontosabb az *engedelmesség*: gondolkodás nélkül, vakon meg kell tenni mindent, amit „fölülről” mondanak, akár egyetértünk vele, akár nem. Sőt, a gondolkodás minden esetben káros, és csak a pokolba vezethet. Nekünk egyetlen feladatunk van, „betölteni Isten akaratát”, s a kérdés csupán az, hogy egy sémát másolva, vagy a nélkül kell-e betölteni azt, vagyis szolgálalkúság és utánzókézség kérdése-e az egész. Az igazi kérdés viszont az,

hogy van-e szabad akarata az embernek Istennel szemben is, vagy az már maga a bűn, ha nem az Istent keresők n+1-dik szériája vagyok, változatlan sorozatgyártmány, hanem önmagam, vagyis egyéniség?

– Kapcsolódva az előzőhöz, hasonlóan elengedhetetlen követelmény a *kritikátlanság*, vagyis a „helyes magatartás” valahogy így fogalmazható meg a Biblia nyomán: a közösség vagy gyülekezet számára az egyetlen járható út a bárányok szelíd bégetése, a mindenre gondolkodás nélkül „amen”-t mondás. A gondolkodás nagyon kockázatos dolog, mert abból minden származhat, még az is, hogy tudom és értem, mire mondom az „amen”-t. A Biblia számos helyen figyelmeztet, hogy mennyire veszélyes, ha az ember gondolkodik (Iz 29,14; Péld 1,18; 1Kor 1,20-21), így nem csoda, ha sok ember idegenkedik ettől, és nem kísérletezik vele. Ha magam számára megpróbálom megfogalmazni, hogy mi az érték, mi a jó, mi az Istenhez vezető, mi a jézusi, mi az, amit eredetinek, követendőnek tartok, akkor olyat teszek, amiből esetlegesen még kritika is következhet, tehát ismét csak a „gonosztól” eredhet bennem minden.

– Legalább ennyire sarkalatos tétel a *tekintélytiszteltet*, amiből egyenesen következik, hogy csak az lehet jó, amit mások, nálamnál magasabb szinten lévő mondának, hirdetnek, mert csak az lehet a hiteles és hivatalos, amit a „hivatal” hivatalból mond, minden más csak a gonosz csábítása és az isteni rend elleni lázadás, bűnös emberi kivagyiság. Ha valakinek saját véleménye van, az csak megengedhetetlen egyénieskedés lehet, és csak az egység megbontását célozhatja. Egyébként is csak a választottak jogosultak az igazság teljességére; kiválasztottságuk lényege éppen az, hogy mindent jobban tudnak, és aki mégis saját utat akar keresni, az csak lelkiileg-szellemileg alultáplált, vagy tévedések között botorkáló, vagy ellenség lehet. Ha valaki odáig merészkedik, hogy megkérdőjelezi például a római pápa

vagy bármely más, általánosan elismertnek mondott vagy kikiáltott személy tévedhetetlenségét, mindent jobban tudását, akkor veszélyes területre tévedt, ahová csak a kitagadottaknak, a kiátkozottaknak, szelidebb esetben a kinézetteknek van belépőjük. Mi lenne bármely egyházzal vagy bármilyen gyülekezettel, ha mindenki úgy gondolhatná a dolgokat, ahogy gondolja? A legbizonytalanítóbb az, amit maga Jézus mond tanítványairól: „Azt akarom, hogy egyek legyenek” – ahogyan ő és Isten is egy (vö. Jn 17,21). Nagy a kísértés a kereszténység egyenruhájának felvételére, és arra, hogy mindenki mást lenézzünk, sőt Istentől elrugaszkodottnak, gőgösnek, nagyképűnek minősítsünk, magatartását egyenesen az ördöggel való cimborálással azonosítsuk csak azért, mert másképpen, egyénien merészel gondolkodni.

– Legalább ilyen fontosságúnak számít, hogy az emberi élet nehézségeinek elviselését leegyszerűsítsük az *áldozat vállalása*, avagy annak gonosz elutasítása ügyével. Eszerint mindennek az a végső kulcsa, hogy az ember csupán mellékszereplő, mert mindent Isten végez bennünk, hiszen minden előre meg van írva, tehát ahová bárányt teremtett, oda legelőt is fog adni. Ha elviselhetetlen terheket érzünk, ez azt jelzi, hogy keveset imádkozunk. Ha majd pótoljuk ezt a hiányt, akkor Isten mindent megold, még helyettünk is. Az emberi tényező annyira mellékes, hogy teljesen mindegy, képesek vagyok-e valamire, egyénileg alkalmas vagyok-e olyan teher elviselésére, amelyet nem vagyok képes elviselni, hiszen „jobb fél lábbal, fél kézzel, fél szemmel” (Mk 9,42-48), fél ésszel bemenni Isten országába, mint elutasítani azt, amit Isten akar tőlünk. Persze örök kérdés marad, hogy Isten mit is akar valójában tőlünk. A megnyomordást jelenti-e az evangélium, vagy azt, hogy önként, kényszer nélkül és boldogan vállaljuk azt, amire valóban képesek vagyunk. Nagy kísértés, hogy mindenkit belekergessünk

az „ez a fajzat böjttel és imádsággal, vagy az egyház szolgálatával űzhető ki” (vö. Mk 9,29) ingoványába. Látszólag korlátlanul alkalmasak vagyunk mindenre, amit az élet elénk hozhat, valójában azonban kevés Einstein és kevés Mozart születik, és hogy több szülessen, nem elhatározás és hit kérdése, hanem éppen Isten általunk csak kapiskált bölcsessége, amely sohasem lesz azonos a mienkkel.

– A legsúlyosabb probléma talán abban fogalmazható meg, hogy az egyéniségnek olyan sajátos értelmezését kell komolyan venni, amely legfeljebb azzal szemléltethető, hogy a vallásos egyéniség „kívülről tudja a Bibliát”, meg azt, hogy mire mit ír elő a Biblia. „Emberileg” természetesen semmiről nem lehet szó, legfeljebb arról, hogy mindazt, ami emberi, elnyomjuk, hiszen minden emberi már eleve bűnös – Ádám óta –, és nem illik bele Isten világába, akaratába, ezért meg kell tagadni, hiszen csak elválaszt a másik embertől, még inkább az isteni rendtől és egységes törvényrendszertől, illetve a mindent felülíró „vallási” előírások szövevényétől.

Ezek a jellemzők olyan magatartásrendszert tételeznek fel, amely szinte tökéletesen lehetetlenné teszi a felnőtté válást, az önállóságot, az autonómiát. Meghatároznak egy sajátos elvárást, amelyet vakon, kritika nélkül, gondolkodás nélkül el kell fogadnom, ha „vallásos”, azaz láthatóan Istenhez tartozó – vagyis ha valamilyen közösség, gyülekezet tagja akarok lenni.

Ezek után az a legfontosabb, hogy tisztázzuk a fogalmakat. Mit értünk önállóságon, autonómián, felnőtté váláson?

„Elhagyva a gyermek szokásait, nem úgy beszélünk, nem úgy gondolkozunk, nem úgy ítélünk, mint a gyermek”, hanem mint felelősséggel rendelkező, független személyek – idézhetnénk az első korinthusi levelet (1Kor 13,11). A baj ott van, hogy éppen az, aki e levelet írta, nem tekintett egyenrangúaknak másokat, sőt egyenesen megtiltotta, hogy valaki is önállóan gondolkodjon, és bármit is másként lásson (Gal 1,8-9!).

Az igaz, hogy a gyermek fogantatásától fogva burokban fejlődik, és szellemileg abban marad a születése után is. Nem ő gondolkodik, nem ő beszél vagy ítél, nem ő cselekszik,

még ha sokszor ezt mutatja is a látogat, hanem azt gondolja, azt mondja, azt cselekszi, amit szülei, környezete sugall neki. Mindaddig gyermek marad mindenki, amíg jól-rosszul meg nem szabadul ettől a buroktól. De egyáltalán nem mindegy, hogyan tépi le magáról azt, ami addig védte és óvta, de egyben gátolta is, hogy végre felelősséget vállaljon gondolataiért, döntéseiért, cselekedeteiért – vagy ami legalább ilyen veszélyeket hordoz: hogyan tépi le róla más, akinek nem sok fogalma van arról, hogy mi zajlott addig a burkon belül.

Sajnos nem véletlen például az első korinthusi levél végső „biztatása”: „Aki nem szereti Jézust, legyen átkozott! Jöjj el, Uram” (1Kor 16, 22)! A baj azonban nem Pálnál van, hiszen mindenkinek magánügye – legyen az Pál, vagy Péter, vagy János –, hogy hogyan tépi a saját szakállát. Csakhogy közösségek, gyülekezetek erre a mondatra, illetve az ilyen jellegű mondatokra hivatkozva fojtanak meg mindenféle egyéni, önálló gondolkodást, anélkül hogy azok tartalmán elgondolkoznának. A legtökéletesebb konformizmus megvalósítását követelik meg tagjaiktól, teljesen eltaposva minden egyéniséget és autonómiát. El kell ismerni, hogy egy adott közösség számára veszélyes lehet a sokféleség, hiszen az esetleg a közösség széthullását is eredményezheti. A kérdés azonban az, hogy mi értelme van egy olyan „együttesnek”, amely csak egyetlen dallamot tud kántálni. Egy kórus éppen attól lesz gyönyörű, hogy minden szólam a magáét énekli. Kétségtelen, két dolog mindenképpen mellőzhetetlen: egyrészt, hogy tiszteljem a másik dallamát, mert az az én dallamomat is gazdagítja, másrészt, hogy kívülről, fenyegetésekkel, kitagadásokkal, átkokkal ne erőltessem a másikat a saját dallamomra.

„Az egyén szilárd belső értékrendszerének kialakulása az alapja az egységes és autonóm személyiség kifejlődésének. A jellemalakítás legfontosabb célja, hogy az egyén érezze: a norma belőle, belülről ered. A tettekhez kapcsolódó elővételezett öröm vagy éppen szegyen, bűnbánat saját érzelmeként, a döntés saját gondolatként, a viselkedés saját indítatásként jelenjen meg. A felnőtté válás ott alakul ki, ahol az egyén belső elkötelezettséget érez gondolatai, cselekedeti iránt, attól függetlenül, hogy azért dicsé-

retet vagy elmarasztalást várhat-e” (Kozéki Béla: *Moralitás, jellemfelesztés*, 1987, 16. o.). Nem azért mutatom az azonosulást a körülöttem lévőekkel, mert sokan vannak, hanem mert belsőleg azonosan érzek, és egyetértek velük. És ez az azonosulás nem attól függ, hogy melyik oldalon állnak többen, hanem kizárólag saját, belső meggyőződésemtől.

A Biblia, az evangélium, mondhatjuk úgy is: Isten szava nem csodaszer, amit ha bedobunk a köztudatba vagy éppen „Isten asztalára”, rögtön teljesül kívánságunk, és mindenféle pszichológia vagy pedagógia teljességgel feleslegessé válik. Szívesen elfeledkezünk arról, hogy Isten csak a természetes emberi alapokra tud építeni. A hit légvárait csak mi szeretjük a semmire ráépíteni. A félig kész ember félig kész marad akkor is, ha akármilyen vallásos „aranypapírba” göngyöljük. Változás csak akkor jön létre, ha belülről, saját elhatározásunkból akarjuk a változást. A félelem és a fenyegetettség csak nyomorékokat, infantilizmusban megrekedt árnyakat szülhet.

Sokan gondolják, a felnőtté válás ott kezdődik, hogy ha kell, mindenki-vel szembe tudunk szállni, és mindenkinél okosabbnak képzeljük magunkat, vagy ami legalább ennyire a felnőtté válás ellenkezője: mindenkinél tökéletesebbnek, okosabbnak gondoljuk magunkat, vagyis azt képzeljük, hibázni csak a másik tudhat, tévedésre csak a másik képes. Mások szerint a felnőtté válás lényege abban van, hogy van megszűnik kiállni az emberek elé, és „hirdetni az igét, akár alkalmas, akár alkalmatlan” (vö. 2Tim 4,2). Vannak, akik úgy gondolják, elég, ha minden gondolat, minden cselekedetmorzsa mögé valamiféle hivatkozást, valami nagy ember, talán Jézus vagy a Biblia más idézeteit ragasztgatjuk, és ezáltal egy csapásra minden igazolást nyer. Azt hiszik, hogy a felnőtté válás lényege a szüntelen és netán gátlástalan önigazolás. A jézusi felnőtt élet azonban nem a bibliaolvasás vagy -biflázás automatikus következménye, hanem éppen az önigazolás komoly határok közé szorítása, vagyis soha sem azért igazolom magam, hogy másokat elmarasztaljak. A felnőtt ember célja nem az, hogy önmaga számára igazolt és hasznos legyen, hanem hogy másoknak a javára, épülésére szolgáljon. Ehhez azon-

ban a legfontosabb az autonóm személyiség kialakítása, ami azzal kezdődik, hogy merem és akarom vállalni gondolataim, szavaim és cselekedeteim felelősségét. Merem és vállalom azt, amit a tükörben, önön lelkemben látok, és akkor is vállalom, ha nem állnak mögöttem tömegek. Igaz, hogy az élet egyik legfontosabb eleme a külső megerősítés, de aki állandó függésben marad mások véleményétől, az sohasem lesz alkalmas a felnőtt létre.

A kérdés azonban az, hogy elége betanult szövegeket, kívülről beléni manipulált tanításokat elmondani, „továbbadni”, vagy ennél több kell ahhoz, hogy valóban elérjük a jézusi felnőttiséget, illetve hogy az önállóság mikor idéz elő káoszt, mikor rombol, és kérdőjelezi meg még azt is, ami mindennek az alapját kell, hogy képezze. Az apostolok is elmentek hirdetni az ígét, amikor azonban visszaérkeztek, Jézus a dicséret mellett nem győzte korrigálni őket, mert ők is úgy gondolták, hogy csak úgy szabad gondolkodni és beszélni Istenről, ahogyan ők teszik (vö. Mk 9,38). A másiktól való félelem, a másik elhallgattatási kényszere saját belső bizonytalanságunkról árulkodik, arról, hogy a mondanivaló rajtunk kívül való, és onnan pereg le rólunk az emberek elé, és éppen ezért nincs szinte semmi hatása. Ez biztos jele annak, hogy milyen messze vagyunk a felnőttiségtől. Amíg a kereszténység csupán kívülről ránk rajzolt ábra, addig jobb, ha meg sem szólalunk, és nem akarunk missziót indítani a másképp gondolkodók felszámolására.

Talán kérdéseket vet fel, hogy miért a pszichológia véleményét tekintem mérvadónak, és miért nem a Bibliát idézgetem, elemezgetem, amikor a „vallásos” magatartást, a „felnőttiséget” keresgéllem. Sokan úgy gondolják, hogy a keresztény embernek nincs szüksége matematikára, pedagógiára, orvostudományra, hanem elég, ha felüti a Bibliát, onnan kiolvassa a megoldást, és igyeke-

zetét egy kis imádsággal fűszerezve mindent megoldhat. Isten nagyon szereti ugyan a humort, de csúfot nem úz sem önmagából, sem abból, amit teremtett és nekünk ajándékozott, hiszen az értelem fénye nem a mesék világának éjszakáját, hanem emberi életünket kell, hogy bevilágítsa. Azért adta nekünk embereknek az egész teremtett világot, és benne önmagunkat is, hogy használjuk, kamatoztassuk a kapott talentumokat. Ismerjük meg azokat a rugókat, azokat a belső erőforrásokat, de belső gyengeségeket is, amelyek meghatározzák életünkben, akár keresztények vagyunk, akár még csak nem is hallottunk Jézusról, Bibliáról. Nekünk, „vallásos” embereknek éppen úgy szükségünk van a pszichológia, a fejlődéslélektan szempontjaira, mint bárki másnak. Szembe kell néznünk azzal a vázlattal, térképpel, amelyet innen kaphatunk, hogy tisztában lehessünk azzal, mire akarunk építeni, mit kell tennünk és mit kell elkerülnünk, hogy emberileg felnöttekké válhassunk. Elsősorban azért van szükség erre, mert aki emberileg nem felnőtt, az a vallásoságtól sem lesz az, sőt komoly esély van arra, hogy még gyerekesebb, még infantilisabb marad, amibe aztán tökéletesen illeszkedik az engedelmeskedtetés parancsa, a gondolkodást mellőző szolgálalkúség.

A konformista, tekintélytisztelő, szabálykövető „karakter” olyan „követelmény”, amelyet minden egyház és gyülekezet „hivataltól” elvár a tagjaitól, de amely éppen a felnőtté válást teszi lehetetlenné. Az értékeket azért kell értékeknek tekintenünk, mert mi magunk megértettük azokat, és érvényességükről saját belső meggyőződésünk van, nem pedig azért, mert előírták nekünk a Bibliára vagy más külső alapra hivatkozva. Sokan úgy gondolják, az a felnőttiség lényege, hogy előre megszabott életet élünk, előre megírt szövegek szerint, lehetőleg mindenemű egyéni, személyes rezdülés nélkül. Megszoktuk, hogy Jézus életét is mint beteljesítő készüléket lássuk. Úgy gondoljuk, sajnos, hogy Jézus tettei nem azért történtek, mert ő akarta, hanem mert meg voltak írva „az Atya szövegek könyvében”. Valójában Jézus szabadon, saját akaratából élte azt az életet, amit példának, követendőnek tartunk. Nem bábfigura volt az Atya kezében, hanem valóságos ember, aki azonban „Istenre állt be”.

Ezek után talán már kezd kialakulni bennünk a világosság, hogy mi köze van mindennek a jézusi nagykorúsághoz, felnőttiséghez:

„Vázlatok vagyunk valaki kezén,
A sok torz vázlat szemétre kerül,
De hátha egyszer teljesül a mű,
Hátha az Ember végre sikerült!”

(Tóth Árpád)

A jézusi felnőtség valahol ott kezdődik, hogy állandó, bensőséges és meghatározó kapcsolatom van önmagammal, de egyben Istennel is. Nem azért, mert bárhová – egyházba, vagy tudom is én hová – tartozom vagy tartozni akarok, hanem azért, mert véleményem van az emberről, önmagamról, a világról, az egyházzal, sőt Istennel is. Nem azért van saját véleményem és meggyőződése, mert mindenkinél okosabbnak, különbnek tartom magam. Nem azért, mert titkos útjaim vannak Istenhez, hanem azért, mert *lehet saját véleményem*. Jézusnak is saját véleménye volt az akkor uralkodó „egyházról”, mégpedig kemény és kérlelhetetlen. Nem valami kósza, sem ilyen, sem olyan egyházzal mondta el bírálatát, hanem arról, amelyet próféták sora „igazol” és írástudók nemzedékei mondtak tévedhetetlenek. Tovább megyek, saját véleménye volt Istennel is, akit atyjának, barátjának, vele egyenrangúnak mondott, ellentétben a megengedett véleménnyel, amely Istennel pokollal fenyegető mumust látott, aki nem talál magának jobb foglalkozást, mint hogy teremtményei esendőségén botránkozzon, és minden mozdulatukat számon kérje.

Ha felnőtt vagyok, akkor van véleményem önmagamról és a környező világról, sőt Istennel is, és ezek a vélemények nem sokkolnak, hanem sarkallnak. Sokan azt gondolják, elég annyi, hogy naponta ajtatossági gyakorlatokat végzünk, és ezzel megvan a személyes kapcsolat Istennel, a többi majd Isten elintézi. A valóság egészen más, ennél sokkal nagyobb! Isten társunk akart lenni Jézus által, és azt akarta, hogy mi is társunknak válasszuk őt, és ne félelmetes urunknak, királyunknak, fölöttünk valónak tekintsük, hanem mellettünk, velünk és bennünk valónak. Testvérünknek, családtagunknak, aki nem követel, nem riogat, hanem mellettünk akar állni, és azt akarja, hogy engedjük magunk mellé. Jézus nem uralkodni, hanem

szolgálni jött, és általa Isten sem uralkodni, parancsolni, hanem szolgálni akarja a mi emberi sorsunkat, életünket. Amíg Isten csak kívülről és fölülről tud beszivárogni döntéseinkbe, életünkbe, addig az isteni élet nem tud alakítani és formálni, addig nincs szabad út köztünk és Isten között. Ha belső világunkban állandóan ott van, hogy Isten a felfoghatatlanul fölöttünk álló, a megközelíthetetlen, a megsérthetetlen, a titokzatos idegen, akkor nem tudunk társa lenni, és félelmeink miatt ő sem tud megközelíteni minket.

Próbáljuk megfogalmazni, mit is jelentene a jézusi nagykorúság, ha ezer módon nem tennék lehetetlenné, nem lenne „botránys” és „ördögtől való”. Sajnos a legrosszabb, amit egy közösség a tagjaival tehet, éppen az, ha megtiltja az egyéni gondolkodást, az egyéni véleményt, azt, hogy szabadon, félelmek és megfélemlítések nélkül legyen önmaga az ember, legyen önnön életének irányítója. Isten ügyében megfelelő szerénység szükséges, ami azonban nem azonos az elvtelen meghunyászkodással vagy az alázkodás alszent látszatával:

„Ha nem veszed fejed, mikor zavar van,
s fejesztve téged gáncsol vak, süket,
ha kétkednek benned, s bízol magadban,
de érzed az ő kétkedésüket,
ha várnai tudsz, és várnai sose fáradsz,
és hazugok közt se hazug a szád,
ha gyűlölnék, s gyűlölségtől nem áradsz,
s mégsem papolsz, mint bölcs-kegyes galád...”

– olvashatjuk Kipling Ha c. versében. Az igazán autonóm emberhez hozzátartozik, hogy bizzon önmagában, és ami talán még fontosabb, szívesen fogadja a kritikát. Ez a kritika azonban nem mehet az autonómia és az önbizalom rovására. Másol így olvassuk: „Ha meghamisítják igazadat, ha összeomlik, amit teremtettél, akkor is őrizd meg hitedet, meggyőződésedet, emberi mivoltodat” (Kozéki, i.m., 214. o)! Természetesen szükséges, hogy valahol határt szabjunk az önállóságunk, autonómiának, de a határ alapja sohasem lehet külső kényszer, tiltás vagy megfélemlítés. A határt nekem magamnak, belülről kell megrajzolnom. Az a magatartás, amely minden szavamot, minden gondola-

tomat állandóan górcső alá helyezi, minden lépésemet előre meg akarja írni – természetesen csupa jószándéktól vezérelve –, gyermekét szinten rögzíti életemet, és nem tanít meg emberi létünk legfontosabb jellemzőjére, a felelősségvállalásra. „Komolyan el kell gondolkoznunk azon, hogy a túlzott ’megértés’, a másik ügyeibe való állandó segítő beavatkozás késlelteti az önállóság, a másik önmagáért érzett felelősségének kialakulását” (Kozéki, i. m., 222. o.), vagy rosszabb esetben meg is akadályozhatja azt. Az autonóm ember lényege szerint mindig tekintettel van másokra, de ugyanakkor mindig megőrzi önmagát is.

„Felelősséget csak ott kereshetünk, ahol az egyénnek *szabad* autonómiának lennie, tőle viszont joggal várhatjuk el a felelős magatartást” (Kozéki, i. m., 164.). Igaz ugyan, hogy egész életünk folyamán rászorulunk a megerősítésre, hogy biztosak lehessünk önmagunkban, gondolatainkban és cselekedeteinkben, de óriási felelőssége van annak, aki nem érzi a határt, amikor a másik belső világa, gondolatai, döntései már „idegen szféra”, ahová csak „vízummal” lehet közlekedni.

Az önállóságnak, jézusi nagykorúságunknak az a lényege, hogy saját véleményünk van saját magunkról, helyünkről a világban, egyházzal, gyülekezetről, papról, lelkészről, Jézusról és Istennel. Ezt maga Jézus igazolja értetlenkedő kérdésével: „Miért nem ítéletek meg magatoktól, mi a helyes” (Lk 12,57)?

Mit jelent ez az egész gondolat-sor az egyházakra, illetve gyülekezetekre, de leginkább a vallásos emberre nézve?

Az engedelmisségre kötelezés olyan dolog, amellyel sem az egyén, sem a közösség nem az értékeiről tesz tanúságot. Elsősorban bizalmatlanságot jelent, vagyis feltárja, hogy a közösség nem bíz meg a tagjaiban, és a tagok sem bíznak meg sem önmagukban, sem a közösségben. Amíg a szabályokra külsőleg kell kötelezni valakit, addig azok valójában nem kötelezik. Csak az kötelez ténylegesen, ami

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb **2011. február 28-ig** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 240,- Ft lesz, tehát az éves előfizetés **1450,- Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt 2300,- Ft*. Többletbevételeket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk. – Kérjük, hogy az utalvány címezésében az „Érted vagyok” és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl (ld. a 32. oldalon).

belsőleg kötelez, amivel belsőleg tudok és akarok azonosulni.

A tekintélytisztelet ugyanennek a bizalmatlanságnak a másik oldala. Nem bízok önmagamban, ezért szükségem van falakra, amelyek mögé bújva úgy tudok megmutatkozni, mintha magam is erős volnék, mintha magamé lenne az, amit idézek. Másrészt pedig a tekintélytisztelet megkövetelése olyasvalami, mintha különleges tudást, erkölcsi vagy más tulajdonságokat mondanék magaménak, mintegy isteni jogokat tulajdonítva magamnak másokkal szemben, amilyen például a tévedhetetlenség vagy a tökéletes lét és a tökéletes tudatállapot, aminek következtében a fejlődés és a korrekció szükségessége rám nézve csak elméletileg érvényes. Különösen káros az a tekintélytisztelet, amelynek a megkérdőjelezése vagy elutasítása isteni büntetéseket, kárhozatot von maga után.

Ugyanide vezethető vissza az önkontroll „feladata” is. Az elvárások értelmében erre csak a tagoknak szükségük. Kritika csak fölülről érvényes és jogos, olyan kötelező erővel, hogy mindenki állandóan egyeztetni köteles önmagát a kö-

zösségi elvárásokkal, „törvényekkel”, miközben egyéni meggyőződését a fogásra akaszthatja.

Elvileg szoktunk ugyan beszélni arról, hogy az egyház – bármelyikről legyen is szó – szüntelenül rászorul a reformálásra, a megújulásra, de ha ezt valaki komolyan is veszi, megnézheti magát a kiközösítettek listáján, hiszen jó csak az lehet, amit sokan tartanak jónak, és velük szemben az egyén elhanyagolható.

Kétségtelenül kockázatos, ha valamely közösség – vagy egyház – szabadságot ad tagjainak, hiszen e tagok ronthatják általános megítélését és az eszmei egybetartozást, és ehhez kapcsolódóan „gazdasági hitelét, önmegvalósítását” is (vö. egyházi adó, *üres* templomok építése, szervezet fenntartása stb.). Felmerül azonban a kérdés, hogy Jézus miért nem aggódott az Ószövetség egyházának gazdasági előbbre jutásáért, renoméjáért, miért merte az illedelmes elvárásokkal szemben megfogalmazni, valljuk be, sokszor kíméletlen kritikáját. Talán csak nem gondoljuk komolyan, hogy Jézus felelőtlenül és meggondolatlanul folytatott harcot a fennálló kegyességgel/vallásossággal, ha saját

szavai szerint szüntelenül Atyja dolgaiban kellett lennie?

A válasz egyszerű: autonóm egyéniség volt, aki tudta, hogy mikor épít, mikor rombol, és tisztában volt önmagával, tudta, honnan jött és hová tart, és még inkább: miért! Végül tisztában volt saját korlátaival. Nem vállalt olyan kockázatot, „áldozatot”, amire nem volt kész akkor és ott. A nyögvenyelős áldozat rosszabb, mint ha egyáltalán nem vállaljuk. Jézus hányszor kitért a hatalom vagy a hivatalos egyház mindenhová elérő csápjai elől, ha kellett, a lakatlan pusztába is – de nem hazardírozott Isten kegyelmével, segítségével, sem önmagával, sem másokkal szemben, mert tisztában volt azzal, hogy Isten csak úgy tud segíteni, ha mi magunk tesszük alkalmassá magunkat, és szabadon vállaljuk, vagy elutasítjuk a szenvedést és az áldozatot. Ahogy ő mondta, „szabadon adom oda az életemet, de szabadon vissza is vehetem” (Jn 10,18). Másoktól, tanítványaitól sem várt el olyasmit, amire azok akkor és ott képtelenek voltak. Felnőtt volt, aki ismeri saját korlátait, és tiszteletben tartja, hogy másokat is határok határoznak meg.

Töprengés a vallásokról

Valláson ezt értem: egy magasabb intelligenciába vetett bizalom csoportos kifejeződése, eltérő szokásrendszer és jelek kíséretében.

Jézus igazán letehetette volna a voksát valamelyik vallás mellett, de legalább a zsidó mellett. Azért lett volna ez jó nekünk, mert akkor végre igazolva látnánk hitünket az *egy igaz vallásban*. De sajnos nem így történt. Sehol, egyetlen szó nem esik sem igaz, sem hamis vallásokról. Vajon miért? Pedig Jézusunk gyakorolta, betartotta hitközösségének előírásait (ha a szeretet törvényeivel nem ütköztek!), szokása volt a zsinagógában tanítani (pl. Mt 9,35; Mk 3,1; Jn 6,59), már tizenkét évesen ott találjuk a templomban (Lk 2,41-52). Mégsem állította egyszer sem, hogy az volna az igazi, amit ő, családja és népe gyakorol. Nem állította azt sem, hogy majd az lesz az igazi, amit későbbi tanítványai hoznak létre. Ez nyilván nem véletlen. Aki a saját halálát olyan pontosan meg tudja rendezni (lásd a szenvedéstörténetet mind a négy evangéliumban), előre gondoskodik övéinek összetartásáról (Jn 21,15-17), ismeri gondolatainkat (Mt 9,3-4; Lk 16,14; Jn 1,48), nem hagyott volna ki egy ilyen lehetőséget, ha fontosnak tartja ezt a kérdést. Nem tartotta fontosnak? Vagy ránk bízta volna a döntést? Ha ránk bízta, nos, akkor eléggé melléfogott az elképzelésével, mert igen sok vért csapoltunk ki egymásból ennek eldöntése érdekében, teljesen ellentmondva, szöges ellentétét cselekedve az ő tanításának. Vagy esetleg az időre bízta ezt a kérdést? Kétezer év nem hozott vá-

laszt. Nekem szimpatikusabb az, hogy ez nem eldöntendő kérdés. Azért merészelem ezt gondolni, mert ha Jézus nem foglalkozott vele, és ugyanakkor azt mondta, hogy azt teszi, amit az Atyánál látott, akkor ott sem foglalkoznak vele, ahonnan Jézus jött. Következésképp Istennek mindegy, ki milyen vallású. Gyanítom azt is, hogy nem az üdvösség szolgálatára adatott meg ez a lehetőség, hiszen a halálunk után nem azt kérdezik meg tőlünk, hogy: Milyen vallású voltál, gyermekem? Milyen imát mondtál, s közben milyen ruha volt rajtad, gyermekem? Melyik templomba jártál, gyermekem? Milyen áldozatot mutattál be, gyermekem, milyen mozdulatok kíséretében? Ezek közül egyet sem tesz fel nekünk Mennyei Atyánk, hanem azt, hogy: Atdál ennem? Felruháztál? Ápoltál? Meglátogattál (Mt 25,34-46; Jn 5,29)? S ha ezekre a kérdésekre nem tudunk megfelelő választ adni, akkor az is előfordulhat, hogy vallástalanok, pogányok, utcanők megelőznek minket a mennyek országában (Lk 13,29; Mt 7,21).

Ebből az következik számomra, hogy a vallási forma emberi találmány. Nem a kiemelés, nem az alá- vagy fölérendelés, hanem a megkülönböztetés találmánya – mint ahogy a családnév, a személynév, vagy a falvak, városok neve. Pozitívan fogalmazva: a vallási forma az összetartozás sok apróbb-nagyobb megnyilvánulásának gyakorlata. Annak fontos kifejezése, hogy egymáshoz is tartozunk, és közösen Istenhez is tartozunk. Egymás iránt is kimutatjuk barátságunkat, és közösen nyilvánítjuk ki Te-

remtőnk felé, hogy ez a bizonyos csoport, közösség, nép hozzá akar tartozni. Minden tagra érvényes, közös, egyforma cselekedet, rendszerbe foglalva. Hiszen ha több ember együtt akar valamit megmutatni, akkor egyformán teszük ugyanazt.

A vallásos szokásrendszer kialakulásában természetszerűleg döntő szerepet játszott a hagyomány, az adott népre, csoportra jellemző vehemencia, a vezető személyisége, esetenként misztikus tapasztalata, a kor, a helyi természeti adottságok. És még ki tudja, mi minden. Nem kell messzire mennünk, elég, ha visszaemlékezünk saját közösségünk alakuló idejére, eszünkbe jut, milyen hamar kialakultak szokásaink, amelyek szinte csak a mi csoportunkra voltak jellemzőek, ahogyan találkozóink zajlottak, és zajlanak ma is, ahogyan sajátos liturgiák alakultak egy-egy testvér ötleletét elfogadva.

Jézus tehát nem magasztalt föl, nem emelt ki egyetlen vallást sem, de nem is marasztalta el őket. (Volt azért véleménye az Istennek tetsző vallásosságról. Erről Jn 4,21. 23.24-ben olvashatunk.) Nem marasztalta el egy vallást sem. Nem, mert tudta, hogy fontos nekünk. Miért? Ha nem az üdvösséget szolgálja, akkor kinek, miért fontos?

Földi életünk szolgálatára van a vallás. A létbizonyosságot, a valahová, valakikhez és az Istenhez tartozást, az önzonosság erkölcsi kialakulását, megtartó erejét van hivatott előmozdítani, megőrizni, fejleszteni. A lelki egyensúly megőrzéséhez ezek is elengedhetetlenek, mert olyan örök emberi kérdésekre adhatnak választ, mint például honnan jöttem, hová megyek. Erkölcsi tanítások jobbára csak a vallási találkozók hangzottak, hangzanak el. Isten nevében egymás szeretetére, a természet szeretetére és Isten szeretetére oktattak, oktattak. Ma pedig már szinte kizárólag vallásos találkozók, istentiszteletek kerülnek szóba ezek a témák. Oktató közintézményekben, az óvodától az egyetemig, a tananyagok nem tartalmaznak sem válaszokat életünk igazán fontos nagy kérdéseire, sem erkölcsi tudnivalókat. Tisztelet a kivételnek!

Vajon a depresszió, az erőszak és az elmagányosodás ilyen mértékű növekedéséhez nem járult hozzá egyenes arányban vallásunk elhanyagolása, elhagyása is?

Ha valamit rosszra használnak, az nem jelenti azt, hogy alapján örögi lenne. Minden jót el lehet rontani. Így alakult át a vallás is egymás letiprásának, sok esetben kiirtásának eszközévé. Legtöbb esetben az emberek hitét használták ki a hatalmon lévők arra, hogy segítségükkel leigázzanak más népeket, kiterjeszthessék területüket, gyarapíthassák befolyásukat, hatalmukat.

A Jézus által bemutatott Atya minden tulajdonságában eltér a vallások istenképétől. Azok kialakulása emberi elképzelés, sok esetben a mindenkori vezető személyiségekről szerzett tapasztalaton alapszik, amit aztán átruháztak a teremtő Istenre is. Modern világunk folyamatosan, rendszeresen leszámol a diktátorokkal, a vallások istenképe azonban megmaradt a kényúr képnél, akit engesztelni kell, ajándékokkal, dicséretekkel meg kell nyerni a jóindulatát. Beteggé tehet, megölhet, elveheti azt, ami-aki a számkra a legkedvesebb. És mindezt teljesen kiszámíthatatlanul, szeszélyesen teszi. Csak egy példa: a Földön működő természeti törvényeket, ha ártottak az embernek, ha nem, Isten büntetésének gondolták. (Gondolják még ma is.) Ezért jobb, mondták, ha önként adunk neki valamit, amit mi akarunk, amiről le tudunk mondani, és nem okoz különösebb megterhelést.

Ezzel szemben a Jézus tanításában bemutatott Isten esőt ad jóknak és gonoszoknak egyaránt, megbocsát, ha mi is megbocsátunk, felold, ha mi is feloldunk, betegeket gyógyított Jézuson és sok neki szentelt emberen keresztül világszerte, feltámaszt, megelevenít, vigasztal, segít minden szeretetcselekedetben, azonosul a kicsinyekkel, az éhezőkkel, a betegekkel, rabokkal, hajléktalanokkal (Mt 9,18-34; 18,23-35; Mk 11;25).

Valószínű, hogy Jézus a vallásokat sem akarja eltörölni, mint ahogy a törvényeket sem akarta, hanem tökéletes szeretné tenni (Mt 5,17). Nem akar senkit kiemelni ősi hitgyakorlatából, szokásaiból, csak azt akarja, hogy szeressünk, ahogy ő tette (Mt 5,43-48; Lk 6,27-36; Jn 15,12-17), olyan, ellenséget nem ismerő szeretettel, mint az övé, és akkor mindegy hol, milyen formában imádjuk Istent, és hogy hívják gyülekezetünket (lásd Mahatma Gandhi életét).

Talán az unokáink kora lesz az az idő, amikor a vallás elnyeri méltó helyét az emberiség, a népcsoportok és a közösségek életében, legyenek azok katolikusok, buddhisták, muszlimok vagy akármilyen mások. Kimutathatjuk közösen szeretetünket Istennek anélkül, hogy bárki ellenségének érezne bennünket azért, mert nem olyan formában tesszük, mint ő, és mi is elfelejthetjük az olyan gondolatokat, hogy csak az üdvözülni, aki közénk tartozik. Ez csak nagyon halovány remény bennem. Mert a mostani összkép egészen mást mutat, mint a vallásosság megelevenedését. Gyermekünk, unokáink nem érdeklődnek a hit közös cselekedetei iránt. Nem érdeklődnek az erkölcsi normák iránt, a hűség, az alkalmazkodás, az önfeláldozó szeretet nem szerepel mindennapjaik szótárában. Itt is mélyes tisztelet a kivételeknek!

Felmerülhet tehát a kérdés: Hagyjuk, hogy kitöröljön a következő generációból a vallási magatartás, vagy ne hagyjuk? Ha nem hagyjuk, akkor itt a következő kérdés, hogyan ne hagyjuk, mit tegyünk, testvérek?

Mit tehetünk, hogy újra értékes legyen a hit, az erkölcs, a közösségi és felekezeti hovatartozás, a felelősséggel vállalt család, a halálig tartó párkapcsolat, a megbocsátás, a meggyomorodott emberek vállalása?